

BAJAJA

Sukces (lub porażka) debiutanckiej sztuki decyduje często o losie dramatopisarza. I tak było w przypadku Amanity Muskarii, czyli Gabrieli i Moniki Muskała. Utwór *Podróż do Buenos Aires. Work in Regress* jest grany od dwudziestu lat i nadal zachwyca widzów (patrz: hasło „*Tour de Europe*”). Główną bohaterką monodramu jest Stara Kobieta o imieniu Walerka. Inspiracją do jej stworzenia były monologi babci auterek, która jako polonistka wysławiała się bardzo dbale. Choroba Alzheimera uniemożliwiła jej panowanie nad językiem, w jej wypowiedziach zaczęły się pojawiać poetycko brzmiące absurdy. Takie, jak „bajaja”, która znalazła się we fragmencie *Podróży...*:

Powinnaś sobie postukać w głowę

I żądać od siebie i innych to

co się należy

bo cię nie poważają

i uważają za sklerozę

ale ja cię nie uważam nie

ja wiem

ale niech każdy sięgnie do swojego

postępowania stosunku i wnętrza

trzeba wnikać

nie tylko w to co się tobie należy

ale i w tego drugiego człowieka

czy z szacunkiem się do ciebie odnosi

czy z żalem

jeśliś bajaja – to z żalem

Poproszona o rozszyfrowanie znaczenia tego malowniczego słówka, Monika Muskała odpowiedziała: „Babcia nasza używała go dla określenia osoby niespełna rozumu, opowiadającej bajki, brednie, banialuki, konfabulującej, osoby, której nie można traktować poważnie”.

Język Walerki jest pełen sprzeczności – zawiera w sobie tragizm i komizm, absurd i próbę racjonalizacji rzeczywistości, zwroty do Boga i złorzeczenia. Występująca w monodramie Gabriela Muskała wydobywa jego charakterystyczną melodię. Monologowa „litania” odzwierciela stan umysłu osoby tracącej pamięć i przestającej rozpoznawać kontury znanego świata. Pojawiają się nerwy, poczucie wyobcowania, niepewność, strach. W jednym z wywiadów Monika Muskała ujęła fragment historii swojej babci w teatralne ramy:

W jej przypadku był to teatr jednego aktora, przejmujący, absurdalny, tragikomiczny. Potrafiła monologować osiem godzin non stop. [...] Zaczęłyśmy zapisywać jej monologi, to były lata 80... Moja siostra nawet je nagrywała na magnetofon. Kiedyś puściła babci takie nagranie, babcia się zasłuchała i powiedziała wreszcie ze współczuciem do magnetofonu: „Proszę pani, to my w takiej samej sytuacji jesteśmy”.

Obdarzona dziewczęcą aparycją Gabriela Muskała gra Walerkę nie stosując żadnych postarzających zabiegów. W charakteryzacji, głosie czy geście. Cały spektakl toczy się w śpiewnych frazach i pauzach pomiędzy nimi, w spojrzeniu, w którym pojawiają się na przemian zaciętrzewienie, pustka i żal, w precyzyjnym ruchu ciała. Ważny jest także kostium. Biała koszula nocna, cielisty płaszcz, apaszka i kapcie. Zestaw przywodzący na myśl bezbronność i szyk z gatunku „za każde pieniądze można się dobrze ubrać”, na dodatek wyglądający znajomo dla większości widzów.

Gabriela Muskała jako Walerka

Podróż do Buenos Aires (reż. Marian Półtoranos)

Teatr im. Jaracza w Łodzi (2001)

Fot. Greg Noo-Wak i Archiwum Teatru

Reżyser, Marian Półtoranos uznał, że tak poprowadzona inscenizacja przyda historii uniwersalnych znaczeń i poruszy publiczność w każdym wieku. Aktorka miała powody, aby zaufać tej koncepcji, od czasów licealnych należała bowiem do „Mafii Półtoranosa”, zwanej tak, gdyż monodramy w jego reżyserii wygrywały wszystkie konkursy i festiwale amatorskie w Polsce. Wybitny animator kultury, reżyser oraz instruktor z amatorskiego Teatru KO-KU przy Kłodzkim Ośrodku Kultury uczył młodych ludzi reguł teatralnego świata – znaczenia rekwizytu i kostiumu, poczucia rytmu, pracy z oddechem, świadomej obecności na scenie. Wraz z Gabrielą Muskałą zrealizował cztery monodramy, poza *Podróżą...* znalazły się wśród nich utwory Henryka Bardijewskiego (*Lalki, ciche moje siostry*, 1988), Thomasa Bernharda (*Pani dobra według Święta Borysa*, 1990) oraz *Kitty, recital songów* według Kurta Tucholskiego (1996).

Źródła:

Amanita Muskaria, *Podróż do Buenos Aires*, „Dialog” nr 11/2001

Gabriela Muskała, Eliza Gaust, *Muskała: Zamieszanie wokół mnie*, „Kalejdoskop” 05/20,

<https://www.e-kalejdoskop.pl/teatr-a214/muskaala-zamieszanie-wokol-mnie-wywiad-r9106>, dostęp: 17.08.2020

Gabriela Muskała, Alicja Szyszeń, *Gabriela Muskała: Zbudowana ze skrajności*, 12.03.2019,
<https://www.miastrakobiet.pl/gabriela-muskala-wywiad/2/>, dostęp: 12.08.2020
Monika Muskała, Joanna Biernacka-Płaska, *Bez formy rzeczywistość jest amebą*,
https://www.zaiksteatr.pl/502,196,miedzynarodowy_dzien_muzyki, dostęp: 08.08.2020
Korespondencja mailowa Kamili Łapickiej z Moniką Muskałą, 10.08.2020
Opracowanie hasła: Kamila Łapicka